

УДК 330.1:338.2(477)

ЄПФАНОВА Ірина Юрїївна

доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
в. о. декана факультету
Менеджменту та інформаційної безпеки
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0391-9026
e-mail: yerifanova@vntu.edu.ua

ТКАЧУК Людмила Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9770-7851
e-mail: tkachuk@vntu.edu.ua

БЕРКАТЮК Юлія Олександрівна

магістр
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2752-9089
e-mail: yulya.berkatyuk@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Систематизовано підходи до визначення сутності основних засобів. Визначено, що основні засоби класифікують за характером участі в процесі виробництва, за галузевою ознакою, за використанням, за групами, залежно від впливу на процес виробництва, за джерелами отримання.

Узагальнено основні методичні підходи до оцінки основних засобів. Показники, які характеризують стан управління основними засобами, можна поділити на такі групи: забезпеченість підприємства основними засобами; оцінку технічного стану основних засобів; інтенсивність руху основних засобів; оцінку використання активної частини основних засобів; ефективність використання основних засобів; управлінські показники.

Визначено перспективи покращення стану управління основними засобами будівельних підприємств.

Ключові слова: основні засоби, знос, управління основними засобами, вибуття, оновлення

JEL classification: A10; C10; R53

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.94.100>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах війни, зменшення обсягу наявних ресурсів, зростання світової конкуренції успішно можуть функціонувати лише ті виробники, які спроможні ефективно використовувати ресурси, зокрема основні засоби виробництва.

Основні засоби відіграють значну роль в діяльності підприємств. Основні засоби, які виступають головним елементом матеріально-технічної бази підприємства, мають використовуватися раціонально й ефективно.

Основні засоби надходять на підприємство з певною періодичністю, експлуатуються, в процесі чого зношуються; піддаються ремонту, за допомогою якого

відновлюються фізичні якості основних засобів; переміщуються всередині підприємства; а за недоцільності чи неможливості подальшого застосування – вибувають з підприємства. Проте в Україні склалась ситуація, пов'язана з недостатнім інвестуванням в оновлення основних засобів та їх вибуття на підприємстві. Тому необхідний постійний моніторинг основних засобів з метою не лише пошуку шляхів підвищення їх ефективності, а й покращення господарської діяльності підприємства в цілому

Від правильності використання основних засобів залежить ефективність виробництва та розмір прибутку.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у розробку теоретичних основ, використання основних засобів та управління ними внесли такі вчені-економісти, як Бутинець Ф. Ф., Стемковська І.В., Герчанівська С.В., Джеджула, В.В., Костюнік О.В., Наконечна А.А., Кухта К. О., Орошан Т. А., Овод Л. В., Валькова Н. В., Мулик Т. О., Кулько І.В., Горбань С. Ю., Стеців І. С., Кулик М. А., Радева О. Г. та ін.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість розробок, важливим є подальше дослідження питань, пов'язаних з управлінням основними засобами будівельних підприємств.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є систематизація теоретико-методичних підходів до управління основними засобами будівельних підприємств.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Будь-який суб'єкт господарювання, незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, має в своєму

розпорядженні основні засоби, які характеризують його матеріальну базу і визначають технічний рівень виробництва.

Основні засоби надходять на підприємство з певною періодичністю, експлуатуються, в процесі чого зношуються; піддаються ремонту, за допомогою якого відновлюються фізичні якості основних засобів; переміщуються всередині підприємства; а за недоцільності чи неможливості подальшого застосування – вибувають з підприємства. Проте в Україні склалась ситуація, пов'язана з недостатнім інвестуванням в оновлення основних засобів та їх вибуття на підприємстві. Тому необхідний постійний моніторинг основних засобів з метою не лише пошуку шляхів підвищення їх ефективності, а й покращення господарської діяльності підприємства в цілому

Від правильності використання основних засобів залежить ефективність виробництва та розмір прибутку.

На сьогодні в літературі існує значна кількість визначень поняття «основні засоби» (табл. 1). Значну кількість визначень можна знайти і в законодавстві.

Таким чином, як видно з проведеного аналізу, більшість вчених сходиться а тому, що під основними засобами доцільно розуміти засоби праці, які використовуються для впливу на предмети праці для отримання кінцевого продукту.

Основні засоби класифікують за різними ознаками (рис. 1). Величину основних засобів підприємства слід розглядати як результат інвестицій у попередні періоди. Крім того, забезпечення стійкого розвитку сучасного підприємства не можна розглядати без ув'язки з процесами відтворення матеріальної основи виробництва, тобто основних засобів.

Для забезпечення відтворення основних засобів важливим є дослідження їх стану та використання, оскільки в процесі виробництва основні засоби зношуються фізично та морально.

Під фізичним зносом основних засобів розуміють поступову втрату основними фондами власних первісних техніко-експлуатаційних якостей, своєї споживчої вартості, що спричиняє зменшення їх реальної вартості [13].

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності «основні засоби» (систематизовано за даними [1-7])

Автор	Основні засоби – це
Податковий кодекс України [1]	матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зношенням та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [2]	матеріальні активи, якими підприємство володіє з метою їх використання в процесі виробництва, постачання товарів, здійснення послуг, надання в оренду, або для цілей управління, й які, як передбачається, будуть використовуватися протягом більш одного звітного періоду
П(С)БО 7 «Основні засоби» [3]	матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)
Бутинець Ф. Ф. [4]	матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік)
Бланк І. О. [5]	сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово беруть участь у процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами
Стемковська І. В., Герчанівська С. В. [6]	матеріальні активи, які придатні для використання в процесі господарської діяльності підприємства (установи, організації) та втрачають свою вартість частково шляхом перенесення її на новостворений продукт, очікуваний термін використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він більший за рік)
Джеджула В. В. [7]	активи, які мають матеріальну форму, які призначені для використання у господарській діяльності суб'єкта господарювання, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зношенням, а очікуваний термін їх корисного використання становить понад один рік із дати введення в експлуатацію

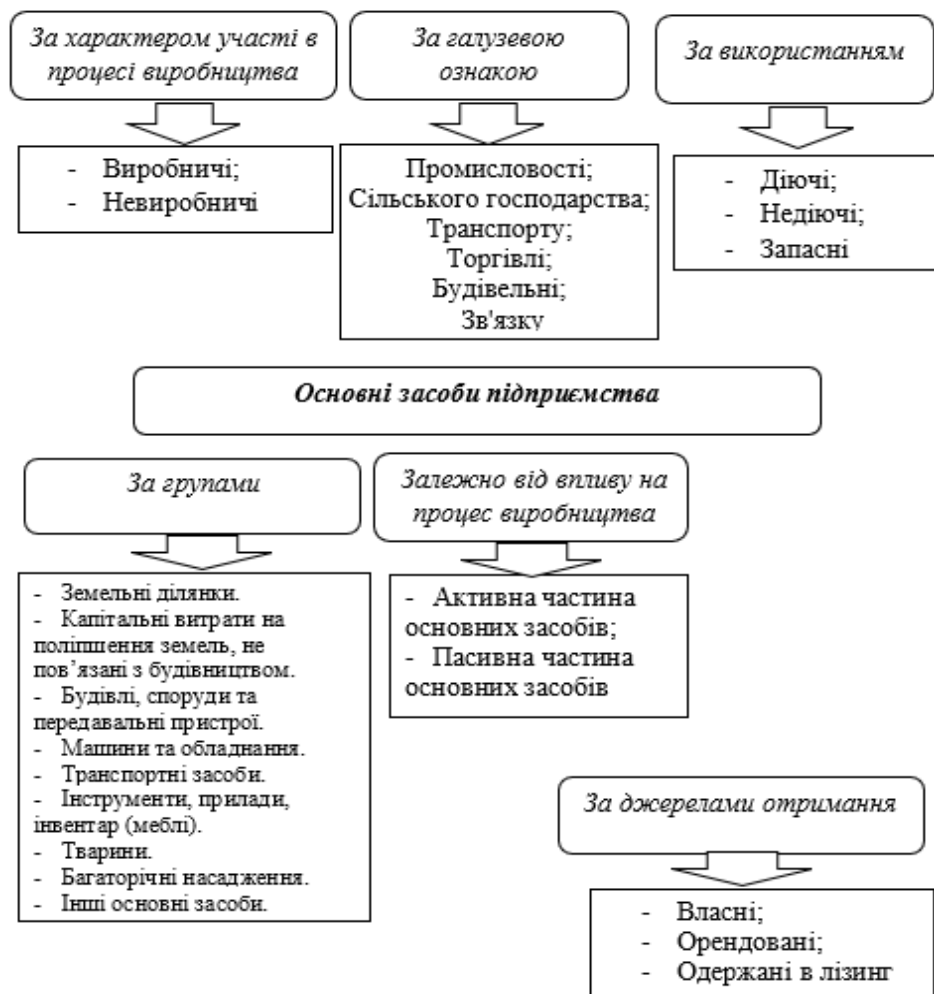

Рис. 1. Класифікація основних засобів (сформовано на основі даних [3; 5; 8-11])

Зазвичай фізичний знос основних засобів пов'язаний з їх використанням і виявляється в поламах чи руйнуванні, корозії та утомлюваності металів, деформації.

Ступінь фізичного зносу основних фондів визначається в процесі нарахування амортизації. Цей процес можна розглядати в кількох аспектах [8]:

- як метод визначення поточної оцінки незношеної частини основних фондів;
- як спосіб віднесення на готову продукцію одноразових витрат на основні фонди;
- як спосіб нагромадження фінансових ресурсів для заміщення виведених з виробничого процесу основних фондів або вкладання коштів у нові виробництва.

Для визначення загального обсягу основних засобів, їх динаміки і структури, розрахунку економічних показників господарської діяльності підприємства за певний період часу необхідна оцінка основних засобів. Суть оцінки основних фондів полягає в тому, що вона являє собою

грошове вираження їх вартості.

Система управління основними засобами – це сукупність взаємозалежних елементів, в результаті взаємодії яких здійснюється ефективне управління основними засобами задля досягнення запланованих результатів діяльності [12].

До основних завдань управління основними засобами підприємства відносять [13]:

- визначення розміру потреби в прирості основних засобів;
- розробка плану розвитку матеріально-технічної бази підприємства;
- вибір форми задоволення потреби в прирості основних засобів;
- обґрунтування ремонтної політики підприємства;
- оптимізація строків експлуатації основних засобів.

Управління основними засобами підприємства передбачає постійний моніторинг наявного складу основних засобів

і порівняння його з отриманими фінансовими результатами.

Управління основними засобами має здійснюватись в процесі всього життєвого циклу об'єкта основних засобів.

Управління основними засобами часто зводиться до забезпечення своєчасного відновлення та підвищення ефективності їхнього використання.

Показники стану й ефективності використання основних засобів можна об'єднати в такі групи (рис. 2):

- забезпеченість підприємства основними засобами;
- оцінку технічного стану основних засобів;
- інтенсивність руху основних засобів;
- оцінку використання активної частини основних засобів;
- ефективність використання основних засобів;
- управлінські показники.

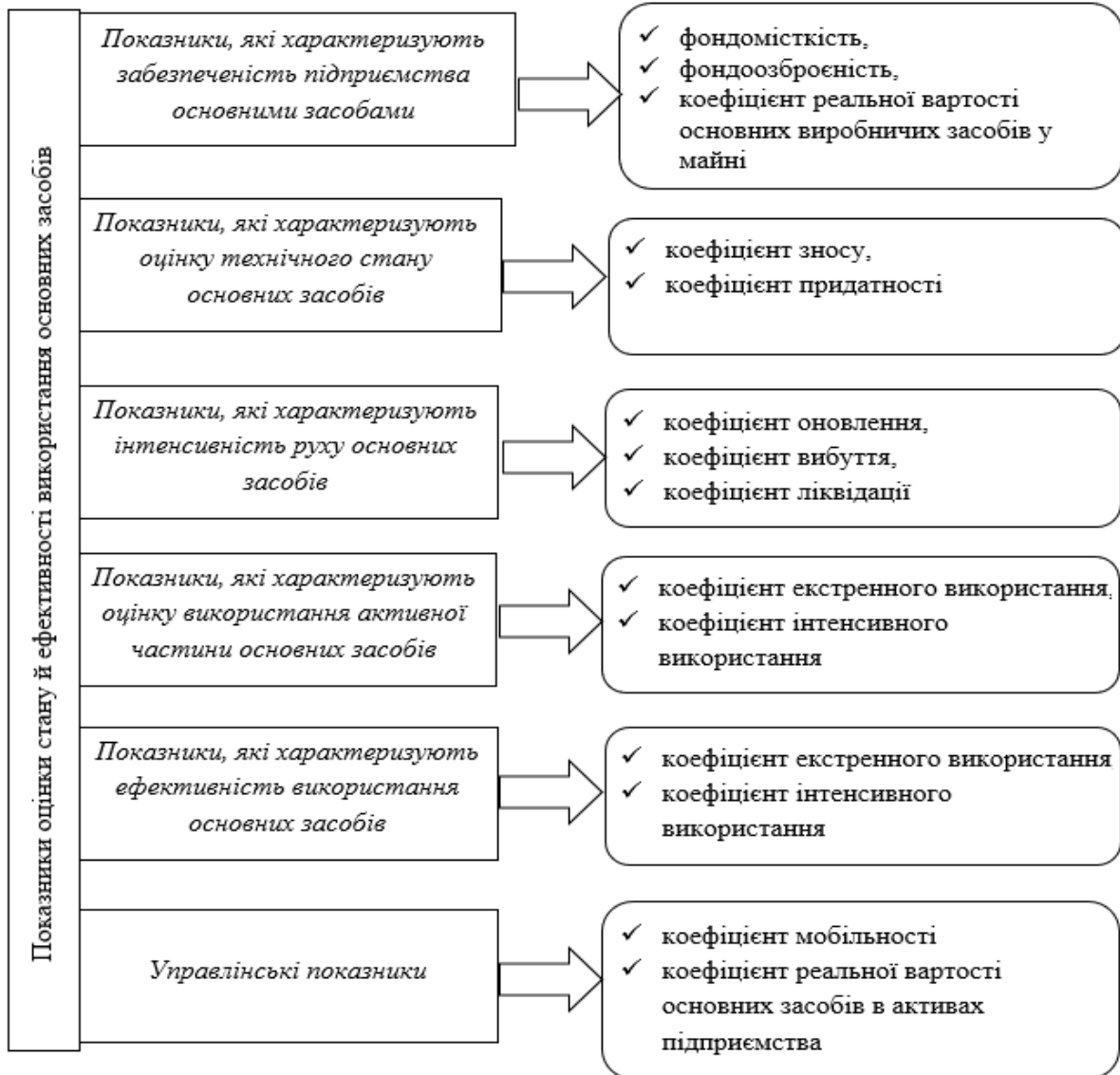

Рис. 2. Показники оцінки стану й ефективності використання основних засобів

Важливим в процесу аналізу ефективності управління основними засобами є оцінка амортизаційної політики підприємства. Саме амортизаційна політика є найбільш ефективним інструментом активізації інвестиційних процесів. Амортизаційна політика забезпечує надійне внутрішнє джерело фінансування капітальних

вкладень. У розвинутих країнах за рахунок амортизації формується до 70–80% інвестицій [14].

Отже, будівельним підприємствам, які активно використовують основні засоби, важливим є формування ефективної амортизаційної політики.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «основні засоби» показала, що під основними засобами доцільно розуміти засобами праці, які використовуються для впливу на предмети праці для отримання кінцевого продукту.

Основні засоби класифікують за характером участі в процесі виробництва, за галузевою ознакою, за використанням, за групами, залежно від впливу на процес виробництва, за джерелами отримання.

Існує значна кількість підходів до оцінки ефективності управління основними засобами. Показники, які характеризують стан управління основними засобами, можна поділити на такі групи: забезпеченість підприємства основними засобами; оцінку технічного стану основних засобів; інтенсивність руху основних засобів; оцінку використання активної частини основних засобів; ефективність використання основних засобів; управлінські показники. Найбільш ефективним інструментом активізації інвестиційних процесів виступає амортизаційна політика.

Література

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF5H901V.html.
2. Основні засоби: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 від 1.01.2009. URL: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.
3. Основні засоби: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства Фінансів України від 27.04.2000 року № 92. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський словник. Житомир: Рута, 2001. 224 с.
5. Бланк І.А. Словарь-справочник финансового менеджера. К.: Ника-центр, 2007. 480 с.
6. Стемковська І.В., Герчанівська С.В. Теоретичні підходи до трактування економічної суті основних засобів. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 3 (08). С. 344-349.
7. Джеджула, В.В., Єпіфанова, І.Ю., Волоська, Н.Р. Сутність поняття «основні засоби». Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. № 4 (04). С.127-131.
8. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 106–111.
9. Овод Л. В., Валькова Н. В. Критерії визнання основних засобів як об'єктів амортизаційної політики на машинобудівних підприємствах України. 2019. № 5. С. 170-174.
10. Мулик Т. О. Аналіз основних засобів підприємства: методичні та практичні аспекти. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 46. С. 113-122.
11. Yepifanova I. Yu., Dzhedzhulla V. V. Financial support of industrial enterprise's innovative directions of energy saving: Monograph. Vinnytsia: VNTU, 2022. 138 p.
12. Стеців І. С., Кулик М. А. Особливості управління основними засобами на теплоенергетичних підприємствах. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 42. С. 205-210.
13. Радева О. Г. Методологічні засади управління основними засобами з метою забезпечення ефективної роботи машинобудівних підприємств. *Агросвіт*. 2015. № 14. С. 41-44.
14. Чуніхіна Т. С., Горлушко А. М. Відтворення основних засобів та терміну корисного використання в межах стратегії розвитку підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 19. Частина 1. С.79-83.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine: Tax Code of Ukraine, available at: URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF5H901V.html.
2. International Accounting Standard (2009): Fixed assets, available at: URL: http://www.minfin.gov.ua/document/92427/МСБО_16.
3. The Ministry of Finance of Ukraine (2000): Regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets, available at: URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
4. Butynets F. F. (2001) *Bukhhalterskyi slovnyk* [Accounting dictionary]. Zhytomyr: Ruta
5. Blank I.A. (2007) *Slovar-spravochnyk finansovoho menedzhera* [Financial manager's reference dictionary]. K.: Nika Center.
6. Stemkovska I.V., Herchanivska S.V. (2017) Teoretychni pidkhody do traktuvannya ekonomichnoi suti osnovnykh zasobiv [Theoretical approaches to the interpretation of the economic essence of fixed assets]. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, Issue 3 (08), pp. 344-349.
7. Dzhedzhulla, V.V., Yepifanova, I.Yu., Voloska, N. R. (2016) Sutnist poniattia «osnovni zasoby» [The essence of the concept of "main assets"]. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, no. 4 (04), pp.127-131.

8. Kukhta K. O., Oroshan T. A. (2020) Klyasyfikatsiia osnovnykh zasobiv yak vazhlyva peredumova yikh obliku ta analizu. [Classification of fixed assets as an important prerequisite for their accounting and analysis]. *Investments: practice and experience*. no. 21-22, pp. 106–111.
 9. Ovod L. V., Valkova N. V. (2019) Kryterii vyznannia osnovnykh zasobiv yak ob'ektiv amortyzatsiinoi polityky na mashynobudivnykh pidpriemstvakh Ukrainy [Criteria for recognition of fixed assets as objects of depreciation policy at machine-building enterprises of Ukraine]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, no. 5, pp. 170-174.
 10. Mulyk T. O. (2020) Analiz osnovnykh zasobiv pidpriemstva: metodychni ta praktychni aspekty. [Analysis of the fixed assets of the enterprise: methodical and practical aspects]. *Infrastruktura rynku*, Vyp. 46, pp. 113-122.
 11. Yepifanova I. Yu., Dzhedzhulla V. V. (2022) *Financial support of industrial enterprise's innovative directions of energy saving* : Monograph. Vinnytsia: VNTU.
 12. Stetsiv I. S., Kulyk M. A. (2020) Osoblyvosti upravlinnia osnovnyimi zasobami na teploenerhetychnykh pidpriemstvakh [Peculiarities of capital asset management at thermal power plants]. *Infrasstruktura rynku*, Vypusk 42, pp. 205-210.
 13. Radieva O. H. (2015) Metodolohichni zasady upravlinnia osnovnyimi zasobami z metoiu zabezpechennia efektyvnoi roboty mashynobudivnykh pidpriemstv [Methodological principles of management of fixed assets in order to ensure efficient operation of machine-building enterprises]. *Ahrosvit*, no. 14, pp. 41-44.
 14. Chunikhina T. S., Horlushko A. M. (2018) Vidtvorennia osnovnykh zasobiv ta terminu korysnoho vykorystannia v mezhakh stratehii rozvytku pidpriemstv [Reproduction of fixed assets and useful life within the framework of enterprise development strategy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, Vypusk 19, Chastyna 1, pp. 79-83.
-

Abstract

YEPIFANOVA Iryna, TKACHUK Lyudmila, BERKATYUK Yulia
Theoretical and methodological aspects of fixed assets management of construction enterprises

In the conditions of war, a decrease in the number of available resources, and the growth of global competition, only those producers who are able to effectively use resources, in particular the main means of production, can function successfully. Despite the significant number of developments, it is important to further research issues related to the management of fixed assets of construction enterprises.

The purpose of the article is the systematization of theoretical and methodological approaches to the management of the main means of construction enterprises.

Approaches to determining the essence of fixed assets are systematized. The systematization of approaches to defining the essence of the concept of "main means" showed that the main means should be understood as means of labour used to influence the objects of labour to obtain the final product.

It was determined that fixed assets are classified by the nature of participation in the production process, by industry, by use, by groups, depending on the impact on the production process, by sources of acquisition.

Management of the company's fixed assets involves constant monitoring of the existing composition of fixed assets and its comparison with the obtained financial results. Management of fixed assets should be carried out throughout the entire life cycle of the fixed asset object.

The main methodological approaches to the assessment of fixed assets are summarized. Indicators that characterize the state of management of fixed assets can be divided into the following groups: provision of the enterprise with fixed assets; assessment of the technical condition of fixed assets; intensity of movement of fixed assets; assessment of the use of the active part of fixed assets; efficiency of use of fixed assets; management indicators.

Prospects for improving the state of management of the capital assets of construction enterprises have been determined. Amortization policy is the most effective tool for revitalizing investment processes. Depreciation policy provides a reliable internal source of capital investment financing.

Key words: *fixed assets, depreciation, management of fixed assets, disposal, renewal*

Стаття надійшла до редакції 01.12.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Єпіфанова І. Ю., Ткачук Л. М., Беркатюк Ю. О. Теоретико-методичні аспекти управління основними засобами будівельних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 94-100.

Yepifanova I., Tkachuk L., Berkatyuk Yu. (2022) Theoretical and methodological aspects of fixed assets management of construction enterprises. *Innovation and Sustainability*, no. 4, pp. 94-100.